

УДК 631.1.005

ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВЩИНИ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ

TECHNICAL SUPPORT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF MYKOLAYIV REGION: STATUS, TRENDS AND IMPROVEMENT

Горобченко О.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

Русов А.О.

магістр факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано сучасний стан, тенденції розвитку технічної бази сільськогосподарських підприємств області. Зазначено причини змін, визначено основні напрями вдосконалення матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору регіону. Запропоновано формування стратегії оновлення основних виробничих засобів аграрних підприємств області, що передбачає оцінювання зовнішніх та внутрішніх джерел фінансування.

Ключові слова: забезпечення, підприємство, регіон, технічні засоби, енергетичні ресурси, сільське господарство, стратегія, оновлення, інвестиції.

В статье проанализированы современное состояние, тенденции развития технической базы сельскохозяйственных предприятий области. Указаны причины изменений, определены основные направления совершенствования материально-технического обеспечения аграрного сектора региона. Предложено формирование стратегии обновления основных производственных средств аграрных предприятий области, которая предполагает оценивание внешних и внутренних источников финансирования.

Ключевые слова: обеспечение, предприятие, технические средства, энергетические ресурсы, сельское хозяйство, развитие, регион, стратегия, обновление, инвестиции.

In the article analyzes the modern state, development trends of base agricultural enterprises of the region. Indicate the reasons for the changes, the main directions of improving the logistics of the agrarian sector in the region. Prompted strategy update basic production assets of agricultural enterprises of the region, which provides for the assessment of external and internal funding sources.

Key words: security, enterprise, technical means, energy resources, agriculture, development, region, strategy, renewal, investment.

Постановка проблеми. Рушійною силою ефективного сільськогосподарського виробництва та переробки продукції є його матеріально-технічне забезпечення, оскільки наявність та рівень використання сировини, матеріалів та техніки відповідно до внутрішньогосподарських потреб забезпечує процес реалізації місії та стратегії підприємства, а також сприяє формуванню конкурентних переваг суб'єкта господарювання.

Нині більшість підприємств аграрного сектору має значні проблеми з реалізацією стратегії матеріально-технічного забезпечення відповідно до виробничих потреб та тенденцій інноваційного розвитку. Суттєве подорожчання виробничих засобів, недосконалість кредит-

них, інвестиційних та лізингових механізмів їх придбання, диспаритет цін та інші чинники унеможливають інноваційний розвиток сільгосп-підприємств [1]. Отже, виявлення тенденцій, закономірностей і перспектив підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення аграрних формувань є актуальним та потребує поглиблених досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням стану та перспектив розвитку матеріально-технічного забезпечення АПК займаються такі вчені та науковці, як В.Г. Андрійчук, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук, В.С. Шебанін, О.В. Шебаніна, І.І. Червен, Н.М. Яркіна, В.В. Биба, Ю.В. Самойлик, З.В. Колос, С.М. Рогач, Т.А. Гуцул, В.А. Ткачук.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На розвиток матеріально-технічного забезпечення аграрних формувань впливає низка факторів та чинників як на державному, так і на регіональному рівнях, дослідження яких привертає все більше уваги.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є виявлення сучасних тенденцій розвитку та розробка стратегії оновлення технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Матеріально-технічна база сільського господарства – це сукупність засобів та предметів праці, які використовуються у сільськогосподарському виробництві. Вона включає речові елементи продуктивних сил галузі та створює відповідні матеріальні умови виробництва сільськогосподарської продукції. У складі матеріально-технічної бази сільгоспідприємств найважливішу роль відіграють засоби виробництва. До них належать земля як головний засіб сільськогосподарського виробництва; трактори, мотори комбайнів, автомобілі, стаціонарні двигуни, електросилові установки та робоча худоба; сільськогосподарські машини і знаряддя, обладнання тваринницьких ферм і машини для приготування кормів, інші робочі машини, які застосовуються в сільськогосподарському виробництві, електромережі, водопроводах; виробничі приміщення та споруди, транспортні засоби й дороги; продуктивна худоба та птиця; корми, насіння, органічні й мінеральні добрива, засоби хімізації рослинництва і тваринництва, а також інші засоби виробництва [2].

Економічна сутність матеріально-технічних ресурсів полягає в тому, що вони, будучи оборотними фондами підприємства, повністю переводять свою вартість на новостворену продукцію сільського господарства. Їх вартість входить у загальні витрати на виробництво продукції. Матеріально-технічні ресурси беруть участь у процесі виробництва протягом одного виробничого циклу. Таким чином, вони потребують відшкодування на колишньому рівні під час простого відтворення або у збільшених розмірах під час розширеного відтворення. В процесі виробництва вони змінюють свою речову форму, що відрізняє їх від іншої групи виробничої бази, а саме технічних ресурсів, які складають основні засоби підприємства. Так, посівний матеріал у процесі виробництва перетворюється під впливом природних, біологічних та ґрунтових факторів на рослини, а мінеральні добрива, внесені у ґрунт, перетворюються на різні поживні елементи, які створюють умови для формування рослин [3].

Матеріально-технічне забезпечення аграрного сектору України в сучасних умовах досягло тієї критичної межі, коли навіть за умов наявної динаміки та невжиття кардинальних заходів стосовно її поліпшення вже найближчим часом

вплине на порушення технологічних процесів у тваринництві та рослинництві, а також суттєву екстенсивність виробництва в сільському господарстві загалом. При цьому рівень забезпечення більшості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами не перевищує 50% нормативної технологічної потреби. Диспропорції у забезпеченні сільського господарства матеріальними та технічними засобами виникли через те, що не були враховані зміни економічного механізму функціонування аграрного виробництва, розвитку багатокладності в сільському господарстві, рівня та напрямів спеціалізації, розмірів та форм виробництва, особливостей розвитку ринкових відносин [4].

На Миколаївщині, як і багатьох регіонах нашої країни, головною передумовою підвищення ефективності виробничої діяльності сільськогосподарських товаровиробників є достатнє забезпечення тракторами та комбайнами різних модифікацій, а також іншим необхідним обладнанням. Зменшення обсягів виробництва засобів механізації для сільського господарства та зростання цін на них за відсутності коштів у аграріїв приводять до збільшення строків експлуатації наявних засобів, а це знижує їх технічну готовність, приводить до порушення агротехнічних строків виконання сільськогосподарських робіт. Недостатня кількість технічних засобів є однією з головних перешкод на шляху до їх інтенсивного розвитку (табл. 1).

У Миколаївській області за 2015–2017 рр. кількість окремих видів техніки дещо зменшилась. Так, на кінець 2017 р. кількість тракторів у сільгоспідприємствах Миколаївщини становила 6 408 одиниць, що на 2,5% менше, ніж у 2015 р., та на 7,7% менше, ніж у 2016 р. Водночас їх зменшення супроводжувалось зниженням загальної потужності двигунів тракторів на 0,2% та збільшенням середньої потужності двигуна на 2,4%.

Зауважимо, що частка тракторів, що надійшли протягом 2017 р. у користування підприємств, становить 6,6%, а частка тракторів, що належать виключно підприємствам, на кінець 2017 р. склала 95% [5, с. 151].

Кількість зернозбиральних комбайнів у 2017 р. порівняно з 2015 р. збільшилась на 5,7%, проте порівняно з 2016 р. зменшилась на 5,5%. За три роки кількість кукуруддозбиральних комбайнів, бурякозбиральних машин та доільних установок і апаратів зменшилась на 11,5%, 30,2% і 41,1% відповідно. Хоча кількість вантажних та вантажно-пасажирських автомобілів також зменшується (на 12% у 2017 р. порівняно з 2015 р.), понад 65% цієї техніки зосереджено у сільгоспідприємствах, оскільки вона є дорогою для придбання та великогабаритною. Більш повне уявлення про тенденції розвитку технічної бази сільського господарства дає аналіз динаміки рівня забезпеченості енергетичними потужностями аграрних підприємств (рис. 1).

Енергетичні потужності сільськогосподарських підприємств насамперед складають двигуни тракторів, комбайнів та автомобілів.

За 2000–2017 рр. кількість енергетичних потужностей сільгосп підприємств області значно зменшилась: у 2017 р. порівняно з 2000 р. – на 38,6%, порівняно з 2016 р. – на 16,3%, порівняно з 2015 р. – на 4%. В середньому за три останні роки серед 19 районів Миколаївщини найбільша кількість енергетичних потужностей була зосереджена у сільгосп підприємствах Первомайського, Березнегуватського та Арбузинського районів. При цьому зниження кількості енергетичних потужностей супроводжується зменшенням рівня забезпеченості ними в сільгосп підприємствах. У 2017 р. порівняно з 2000 р. він зменшився на 30%, а порівняно з 2016 р. – на 18,3%, склавши на кінець 2017 р. 139 кВт

на 100 га посівної площі сільгоспкультур [5]. Проведені дослідження показали, що близько 45–50% техніки відпрацювали свій ресурс, що потребує додаткових витрат на її утримання та ремонт. Технічні засоби здебільшого були придбані десятки років тому. Вони вже морально та фізично застаріли й не дають змогу вчасно та якісно виконати запланований комплекс робіт. Модернізація машинно-тракторного парку відбувається надзвичайно повільно.

Темпи вибуття сільськогосподарської техніки зі складу машинно-тракторних парків випереджають їх оновлення, і, як наслідок, загальна кількість як технічних засобів, так і їх енергетичних потужностей з кожним роком зменшується. Отже, досить складним залишається процес придбання нової техніки через брак фінансових ресурсів, тому наявні основні засоби є морально

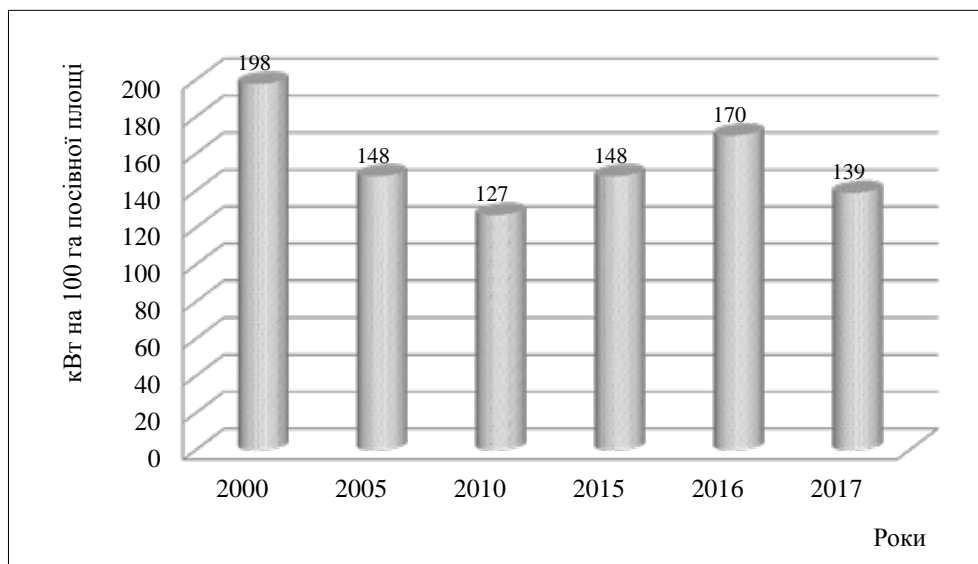

Рис. 1. Динаміка рівня забезпеченості енергетичними потужностями сільгосп підприємств Миколаївської області

Таблиця 1
Наявність окремих видів техніки та енергетичних потужностей у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області (на кінець року)

Показники	Роки			2017 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	
Кількість, шт.:				
– тракторів усіх марок	6 573	6 945	6 408	97,5
– комбайнів зернозбиральних	1 292	1 449	1 366	105,7
– комбайнів кукурудзозбиральних	78	69	69	88,5
– бурякозбиральних машин	43	39	30	69,8
– доїльних установок та апаратів	175	186	103	58,9
– вантажних та вантажно-пасажирських автомобілів	3 770	3 770	3 404	88,1
Енергетичні потужності, тис. кВт	1 468,1	1 684,4	1 410,5	96,1
Потужність двигунів тракторів, тис. кВт	614,1	655,0	612,7	99,8
Середня потужність двигуна трактора, кВт	93,4	94,3	95,6	102,4

Джерело: статистична інформація Головного управління статистики в Миколаївській області [5, с. 149–159]

та фізично застарілими. Тому для підприємств аграрної сфери в контексті реалізації стратегії матеріально-технічного забезпечення найбільш гостро стоїть питання оновлення техніко-технологічної бази. Нині в більшості підприємств забезпеченість технічними засобами далека від рівня, який дав би їм змогу ефективно функціонувати в конкурентному середовищі [6, с. 20].

Підприємство, яке не оснащене новітньою технікою та не використовує передові технології, не спроможне пропонувати конкурентоспроможну продукцію як за якістю, так і ціною. Світовий досвід доводить, що більше 80% зростання ВВП забезпечується технологічними нововведеннями, що здійснюються через технічне оснащення виробництва.

У Миколаївській області за 2015–2017 рр. обсяг капітальних інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних з ними послуг має чітку тенденцію до зростання: у 2017 р. порівняно з 2015 р. – вдвічі, порівняно з 2016 р. – на 4% [5].

Вдосконалення системи матеріального та технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників має ґрунтуватись на створенні розгалуженої мережі підприємств з надання технічних послуг, а також розвитку прямих зв'язків між виробниками та споживачами матеріальних та технічних засобів, створення кооперативів зі спільного використання техніки. Одними з основних шляхів поліпшення негативної динаміки забезпеченості сільськогосподарських підприємств енергетичними ресурсами є розвиток державної фінансової підтримки та розробка системи відносин між виробниками матеріально-технічних ресурсів і споживачами [7, с. 80].

Основними шляхами поліпшення забезпечення сільськогосподарських підприємств технікою є державне сприяння розвитку вітчизняного сільськогосподарського машино- і тракторобудування в кооперації з іноземними підприємствами, створення системи ремонтно-сервісного обслуговування та належної інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки, а також системи підготовки кадрів для роботи із сільськогосподарською технікою. Доцільним також є збільшення обсягу коштів на проведення наукових досліджень у сфері розроблення та

вдосконалення сільськогосподарських машин, обладнання й тракторів з метою підвищення їх конкурентоспроможності [4].

Для вдосконалення матеріально-технічного забезпечення необхідно забезпечити створення сприятливого економічного середовища та однакових для всіх «правил гри»; посилення антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси, що використовуються в аграрному секторі; сприяння формуванню реальних ринкових цін, які складаються під впливом попиту та пропозиції, а також спроможні вирівняти пропорції міжгалузевого обміну; створення сприятливого економічного середовища для формування та функціонування господаря-власника; невтручання на ринку держави, за винятком шкідливого розвитку монополій; ефективні дослідницькі роботи та освітні послуги [8].

Основним завданням своєчасної купівлі засобів виробництва є пошук найдешевших та якісних їх виробників або постачальників. Для цього пропонується створити централізовану службу для збору, обробки й розподілу інформації із застосуванням інформаційних технологій та комунікацій. В структурі мережі мають бути як виробники, так і постачальники матеріально-технічних ресурсів [9, с. 85].

Формування стратегії оновлення основних виробничих засобів аграрних підприємств можна подати у вигляді певної послідовності логічних етапів (рис. 2).

Стратегія оновлення повинна включати оцінку як зовнішніх, так і внутрішніх фінансових джерел. До внутрішніх фінансових ресурсів відносять амортизаційні відрахування, нерозподілений прибуток, страхову суму відшкодування збитків, пов'язаних зі втратою майна, а також суми, отримані від продажу основних засобів. До зовнішніх фінансових ресурсів, необхідних для оновлення, відносяться довгострокові позички, які можна залучити у вигляді кредиту або лізингу, та кошти іноземних інвесторів.

Сучасні умови господарювання обумовлюють необхідність розроблення на підприємствах механізму формування власних фінансових ресурсів, спрямованих на оновлення основних виробничих засобів. Основою відновлення матеріально-технічної бази сільського господарства повинна бути реальна державна технічна

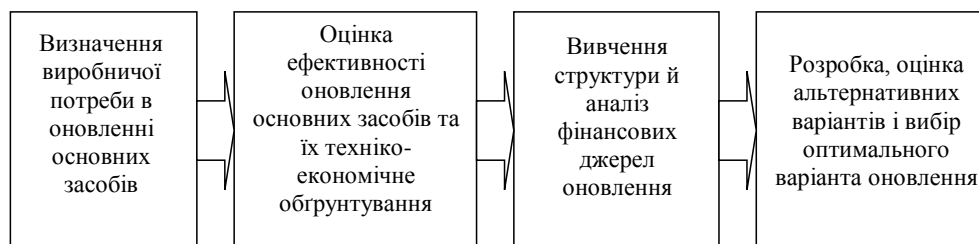

Рис. 2. Основні етапи формування стратегії оновлення основних виробничих засобів сільгоспідприємств [8]

політика та створення вітчизняного сільськогосподарського машинобудування за рахунок концентрації коштів на цьому напрямі, які можна одержати внаслідок переорієнтації фінансових потоків у країні.

Вирішення проблем матеріально-технічного забезпечення підприємств аграрної сфери не є можливим без відповідних інвестицій. Важливим завданням є виявлення потенційних інвесторів, що мають відповідні кошти та зацікавлені в їх вкладанні. Встановлено, що інвестори більш охоче вкладають кошти в розвиток тих господарств, які зберегли свою технологічну цілісність і мають багатотоварну й багатогалузеву спеціалізацію [8].

Основним фактором інвестування матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств Миколаївської області є розробка регіональної інвестиційної політики, головними напрямками якої є вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, дослідження проблем інвестиційної діяльності підприємств АПК

області, формування привабливого інвестиційного іміджу регіону, розвиток інноваційно-інвестиційних процесів у регіоні.

Висновки. Нинішній стан технічного забезпечення аграрних підприємств Миколаївщини не відповідає їх техніко-технологічним та ринковим потребам. В умовах нестачі фінансових ресурсів з огляду на високий рівень морального та фізичного зносу технічної бази сільськогосподарських підприємств гостро постає питання якнайбільш раціонального та ефективного їх використання. Від вирішення цього питання безпосередньо залежать фінансовий стан сільгоспвиробників, конкурентоспроможність їх продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Основою відновлення технічної бази сільськогосподарства повинна бути реальна державна технічна політика та створення вітчизняного сільськогосподарського машинобудування за рахунок концентрації коштів на цьому напрямі, які можна одержати внаслідок переорієнтації фінансових потоків у країні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Яркіна Н.М. Економіка підприємства: навч. посібник. Київ, 2015. 498 с.
2. Рогач С.М., Гуцул Т.А., Ткачук В.А. Економіка і підприємництво, менеджмент: навч. посібник. Київ, 2015. 714 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. Київ, 2002. 624 с.
4. Биба В.В., Махичева П.В. Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств України. Економіка і регіон. 2017. № 5 (66). С. 69–74.
5. Сільське господарство Миколаївської області у 2017 р.: стат. зб. / Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Миколаївській області. Миколаїв, 2018. С. 149–159.
6. Самойлик Ю.В. Матеріально-технічне забезпечення АПК: тенденції, механізми, перспективи. Економіка і регіон. 2014. № 4 (47). С. 17–22.
7. Колос З.В. Удосконалення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. 2014. № 3 (27). С. 79–82.
8. Шибанін В.С., Червен І.І., Шибаніна О.В., Карєба М.І. Зміцнення та ефективне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств: монографія. Миколаїв, МДАУ, 2010. 205 с.
9. Підлісецький Г.М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства. Економіка України. 2008. № 11. С. 81–87.